

A jelenlegi naptári hetet mágnes segítségével kialakítjuk a táblán.
 Melyik napot várjuk a legjobban?
 A várva várt hétvégét.
 Mit szoktatok ilyenkor csinálni?
 Mivel hallottam, hogy sokan kirándulnak, most képzeletben mi is elmegyünk
 egy erdőbe, a virágok, fák, állatkák közé.
 Séta közben énekelünk is!
 Magnón: Mély erdőn,
 Erdő mélyén,
 Kicsi ős c. énekek szólnak. (Az ismerős dalt mi is dúdoljuk.)
 Az egész napi mozgás, a jó erős erdei tiszta levegő elfáraszt bennünket.
 Újra jólesik hazamenni.
 (Anyai szeretet fontossága.)
Befejező elmélyítő gondolat.
 Búcsúzzunk el a naptól Zek Zoltán: Este jó c. versével. (Magnó.)

HEGEDŰS ANDRÁSNE
 Szeged, Tanárképző Főiskola

Az ős*

Anyaga: Az őszi tanult versek, dalok rendszerezése, kitalálók, találós kérdések megoldása.
 Célja: Az őszi dalok, versek felidézésével az évszakban bekövetkező változások bemutatása az emberek, állatok, növények életében. A szép versmondás és beszéd gyakorlása.
 Szemléltető eszközök: őszi ágak, levelek, termések, gyümölcsök, applikációs képek, bábok, diaprojektívek, mozgófilm.

*

Hallgassatok meg két dalt és egy verset a 4. ének-zenei osztályos tanulók előadásában! Figyeljétek meg, melyik évszakra szólunk! (Magnószalagról hallgattuk meg az „Őszi dal”-t, Petőfi Sándor: Itt van az ős, itt van újra című versét és a Madárkák búcsúja című román népdalt.)

Mai foglalkozásunkon az őszi beszélgetünk.

A költő, Petőfi Sándor írta versében: a természet levetette szép ruháját. Valóban! Bokor, fa elhullatta megsárgult, megbarnult leveleit. Miért? (Alkalmazkodik az időjáráshoz.) A hűvös idő közeledtekor a fák, bokrok lehullatják lombjaikat, elhalkul, elcsendesedik az életük. Felkészülten várják azonban a hideget. Hogyan? (Testükben annyi nedvesség és tápanyag halmozódik fel, mely elegendő ahhoz, hogy tavasszal, rügyeiket kibontva elkezdjék valóságos életüket.)

Mi is jelzi még az őszt? (Fúj a szél, esik az eső, hűvös az idő, köd van stb. – Diaképen az őszi fenyves- és lombhullató erőt és a Móra Ferenc Múzeum előtti tér őszi képét is bemutattuk.) Az ős egyik jellemzője. Megtudjátok, ha a szavak kezdőbetűit megkeresitek és lefelé összeolvassátok!

. rdő
 . árguló
 . zike (eső).

* Foglalkozás a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola 1. sz. Gyakorló Általános Iskola 2. és 3. osztályos tanulókból összevont csoportban. A foglalkozáson két tanárjelölt közreműködött.

Zelk Zoltán egyik versének I. versszakát írtam a táblára, néhány szót azonban kihagytam. Találjátok ki ezeket, melyek szintén az ősszel kapcsolatosak!

Eső esik,
mindig ázom,
..... fúj,
mindig

Eső esik,
mindig ázom,
hideg szél fúj,
mindig fázom.

Ez az őszi jelenség a közlekedést nehezíti elsősorban. Figyeljetek, s kitaláljátok!

Nem vagyok pék, de nem ám!
Nincsen lisztem, nincs szítám.

Ám amerre én járok –
Sűrűn-sűrűn szítálok.

(kőd)

Most néhány pajkos szélúrfi keresek, akik lefújják fákról a megsárgult, megbarnult leveleket. (Egy bábfalkeretre festett fát helyeztünk, s arra gombostűvel leveleket rögzítettünk. A gyerekek a kihúzott gombostűk segítségével pottyantották le a leveleket, s így végül kettő maradt a fán.)

Az őszi szépsége, gazdag színei sok költőnkben ébresztettek csodálatot, melyet versekben juttattak kifejezésre. Radnóti Miklós éppen erről a hónapról írt verset. Milyennek látta ő a természetben az októbert!

(Radnóti Miklós: Október című versét 3 pajtás adta elő.)

(Radnóti Miklós: Október)

Hűvös arany szél lobog,
leülnek a vándorok.
Kamra mélyén egér rág,
aranylik fenn a faág.
Minden aransárga itt,
csapzott sárga zászlait
eldobni még nem meri,
hát lengeti a tengeri.

(Megtalálható a Nefelejcs című kötetben, Móra Könyvkiadó, Bp. 1975.)

Juhász Ferenc, ma élő nagy költőnk ilyennek látta a természet őszi arcát. Mondjuk el közösen a verset!

(Juhász Ferenc: A kertekre leszállt a dér...

A kertekre leszállt a dér,
kékülten pereg a levél,
rozsdásra váltak a rétek,
üres a madárfészek.)

Az őszi bánatossá teszi a leveleket, mert pusztulásukat hozza. Hallgassuk meg, hogyan „beszélget” erről Felix Salten megfogalmazásában két kis levél!

(Felix Salten: Az utolsó levelek.) Megtalálható a Kincskeresők 1974. kötetben. Móra Könyvkiadó, Bp. 1973.

1. Minden, minden megváltozik körülöttünk.
2. Bizony. Ma éjjel is hány nővérünket elfújta a szél... Már csak mi ketten maradtunk itt az ágon.
1. Sohasem tudhatjuk, melyikünk következik! Még akkor is, amikor melegen ragyogott a napfény, egy-egy vihar vagy zivatar időnként elsodorta egyik-másik nővérünket, pedig milyen fiatalok voltak. Sohasem tudhatjuk, melyikünk következik!...
2. Mostanában olyan ritkán süt a nap... és amikor süt, nincs ereje. Miből nyerjük erőt?
1. Ki tudja igaz-e, hogy amikor már elmentünk, más levelek jönnek a helyünkre, aztán megint mások.
2. Bizonyos, hogy igaz.
1. De úgy érzem, ez olyan szomorú...
2. No, ne bánkódj már annyira! Hiszen minden porcikád reszket!
1. Ne törődj velem! Csak úgy hirtelenében elfogott a félelem. Nem érzem már magam olyan biztosan a helyemen.

2. Hagyjuk, ne beszéljünk többet ezekről a dolgokról!
1. Jó, ne beszéljünk többet róluk... De mégis, kettőnk közül melyikünknek kell előbb elmennie?
2. Ne gondoljunk rá! Emlékezzünk inkább azokra a szép időkre, amikor a nap még olyan hevesen zúditotta ránk fényét, hogy csak úgy csillogtunk az egészségtől. Emlékszel? És emlékszel a hajnali harmatra is? S azok a kellemes, enyhe éjszakák...
1. Már félek az éjszakáktól. Sohasem érnek véget.
2. Igaz, de nincs jogunk panaszkodni. Így is tovább éltünk a többieknel.
1. Mondd csak: nagyon megváltoztam?
2. Ugyan, hova gondolsz? Talán csak azért hiszed, mert látod, hogy én mennyire megváltoztam, milyen csúnya lettem...
1. Miket beszélsz?
2. Ez az igazság. De te olyan szép vagy, mint az első napokban. Talán csak itt-ott csillan rajtad egy sárga csík, épp hogy látszik, még szebb vagy tőle. Higgy nekem!
1. Köszönöm. Nem hiszek neked... legalábbis nem mindent, ... de köszönöm, hogy mindig olyan jó voltál hozzám... (lepottyan).

(Két kislány adta elő a levelek beszélgetését bábfal mögött, melynek előterében a festett fán két levélke volt már csak.)

Sarkadi Sándor egyik jellemző képét írja le az ősznek.
(Hallgassuk meg Iván és Jutka előadásában!)

Sarkadi Sándor: Ősz

Lomb lehullott,
mák kipergett,
őszí ágat
szél diderget.
Hidegebb már
a sugár is,
elment a fecskemadár is.
Már is, már is,
odavan a nyár is.)

Néha nekünk is szomorúságot hoz az ősz – esik az eső, erős szél fúj. Ilyenkor már a tavaszra, a természet újjáéledésére gondolunk. Ezt fejezi ki a dalunk is! Énekeljük el!

(Őszi ének – Járdányi Pál–Szőnyi Zoltán – megtalálható a 2. o. énekeskönyvben.)

Rózsa szirma harmatos,
Az én szívem bánatos.
Sárgul az erdő,
Gomolyog a felhő.

Őszi ködbe öltözött,
bólogató fák között
Hull a levél is,
diderog a szél is.

Hervadásban járok én,
hej, de mégis várok én,
Új kacagásra:
virágfakadásra.

Az ősz szépségeit is megmutatja. Weöres Sándor egy kis bokorban is megcsodálja ezt a szépséget.

(Weöres Sándor: Galagonya. – Megtalálható Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne c. verseskötetében.

Őszi éjjel
izzik a galagonya,
izzik a galagonya
ruhája.

Szúr a tüske,
szél szalad ide-oda.
reszket a galagonya
magába.

Hogyha a hold rá
fátylat ereszt,
lánnyá válik,
sírní kezd.

Őszi éjjel
izzik a galagonya,
izzik a galagonya
ruhája.

Három kislány a két közbeeső, három fiú pedig az első és utolsó versszakot mondta el.)
 Az őszt változást hoz az állatok életében is. Elrepülnek, elrepültek tavasz, nyár vendégei – írta Petőfi Sándor. Bizony! A madarak egy része nem bír alkalmazkodni a hűvös időhöz. Melyek ezek? Átrepülnek tengereket, óceánokat, magas hegyeket, hogy melegebb tájakra érjenek. Biztosan hallottátok már, hogy például a fecske utazósebessége csodálatos. Óránként 140 km utat tesz meg, gyorsabban halad, mint a szegedi gyorsvonat. A golyák kb. 70 km sebességgel repülnek. Szép dalt tudtok a költöző madarokról. Énekeljétek el!

(Kezdődik az év – Donászy Magda–Karai József) – 3. o. énekeskönyv.

Erdők mélyén sárgarigópár
 messzi útra kél,
 Vándor fecskék bús csapatának
 ősz dúdol a szél.

Messzi délen illatos erdő
 enyhe lombot ad,
 Kék fecskének, sárgarigónak
 jobb ott télen át.

Az itthon maradt állatok a növényekhez hasonlóan tartalékaikból élnek. A bőrük alatt zsírt raktároznak el a nyáron, amely a fűtőanyaguk. A szarvasok, őzek, nyulak is meghízva várják a késő őszt, s a telet. Ezért láthatjuk ezeket az állatokat ilyenkor is az erdőben.

Hogyan ír az őszi erdőben az őzikeéről a költő, Zelt Zoltán?

(Zelt Zoltán: Hová futsz, te kicsi őz?) – Megtalálható a Nyitnikék I. félévi kötetében.

Hová futsz, te kicsi őz?
 Oda, ahol várnak,
 Ahol sárga falevél,
 búcsút int a nyárnak.

És az hol van, merre van?
 Hát az éppen arra,
 ahol most lép rá az ősz
 az első avarra.

S ha odaérsz, ott maradsz
 őszi őzikeének?
 leszél társa rozsdaszín
 fűnek, falevélnék?

Dehogy leszek! Szaladok
 onnan is, tovább is.
 Vár énám a január,
 vár a február is.

Egy kislány és egy fiú adta elő a verset felelgetős formában, a fa előtt egy őzikevel, akinek szerepét a bábfal mögött a kislány mondta).

Az állatok között vannak olyanok, amelyek megdermednek, s így, csökkentett életműködéssel töltik az őszt, s a telet. Az élénk, ugráló békák pl. az iszapba fúródnak. A kert madara, a cinege viszont úgy keresgéli az ételmét. Ezért kell gondoskodnunk az etetéséről.

Az őszt nagyon sok hasznot hoz nekünk. Megérleli a gyümölcsöket, hosszú ideig vitaminnal látja el szervezetünket. Melyek az őszi gyümölcsök? (A kosárában levőt elvehette az, aki a nevét mondta.)

Sarkadi Sándor verséből is megtudhatunk néhányat.

(Sarkadi Sándor: Édes ősz)

Édes
 ősz jött.
 Hull
 a körte.
 Hamvas szilva
 hull a földre.

Itt az alma
 kasba rakd,
 Ott a szőlő
 hamm, bekapd.
 Bokor alatt
 dió búvik.
 Ott ne hagyd!

Lányok, fiúk mondták el a verset soronként, váltogatva.)

Ki ne szeretné a diót. Milyen kedvesen ír róla Pákolitz István a versében.

(Pákolitz István: Dió)

Kihasadt a dió
 zöld zakója.
 Nem csoda, viseli
 tavasz óta.

Őszanyó megvarrná
 ökönyvállal,
 de az a pár öltés
 mit használna?

Lábadozik a szél
 közel, távol,
 Kirázza a diót
 zakójából.

A vers megtalálható Pákolitz István: Pitypang c. kötetében.)

Nemcsak mi szeretjük a diót, a rigó is! Hogyan fűtyörész?

(Csukás István–Kodály Zoltán: De jó a dió! – Kodály Zoltán: Kisemberek dalai

„De jó a dió” – fűtyül a rigó,
Vidám dala száll: élni, jaj de jó!

Gyere, te rigó, itt van a dió:
Héja ropogó: bele csudajó.)

Játsszunk most! Figyeljetek!

Különböző zöldfélék, gyümölcsök képét mutatom fel. Ha gyümölcsöt láttok tapsoljatok!

Búza, körte, dinnye, toboz, makk, citrom, narancs, káposzta, szilva, burgonya.

Most gyümölcsök, zöldfélék nevét sorolom fel. A gyümölcsnévnél álljatok fel!

Szőlő, sárgarépa, zab, málna, kukorica,ogyoró, karalábé, spenót, uborka, eper.

Hadd lássam most, ki az ügyes! Egy találos kérdést olvasok fel. Melyik gyümölcsről van szó?

Gyerek voltam.
fodros szoknyás,
termés lettem,
pirospozsgás.

Nyártól nyárig
ehetsz engem.
Sok vitamint
lelhetsz bennem.

(alma)

Az ős könnyen megtréfál bennünket. Ezért hallgassatok meg egy jótanácsot!

(Két sapkába, sálba öltöztetett gyermek találkozik.)

Fiú: Szervusz, Ditke!

Lány: Szervusz! Hogy vagy?

Fiú: Köszönöm! Remekül! Most jöttem az edzésről. És te?

Lány: Én is! Tanulás után sétáltam.

Maci (előbújik a bábfa mögül): Ügyesek vagytok, gyerekek! Aki sokat van a szabad levegőn, egészségét védi, megedződik.

Nyuszi (szintén előlép): De vigyázzatok, mindig az időjárásnak megfelelően öltözzetek!

Most jutalmul egy mozgófilmet nézzetek meg gyerekek! Az ősről szól, s olyasmit is láthatunk, amiről nem beszélgettünk. (Szántás, gyümölcsvásár.) (Az ős című mozgófilm.)

A szép szereplésért befejezésképpen 1–1 almával jutalmazlak benneteket.

(A bemutató foglalkozás két tanárjelölt közreműködésével történt.)

DR. BERENCI MARGIT
Eger, Tanárképző Főiskola

A magyar nyelvtan nevelőereje

(A HANGOK ÉS A BETŰK)

Sokszor hangoztatott elv, hogy eredményesen tanítani csak gondos felkészülés alapján lehet. A több éves gyakorlattal rendelkező tanárnak is tudatosan kell megterveznie az oktató-nevelő munka egészét. Az alapos előkészület azonban sok magyartanárral gyakorlatában csak az oktatási folyamatra vonatkozik. Általános iskolai tanári tapasztalatomból tudom, mennyi gondot okozott kortársaimnak a nevelési feladatok meghatározása és feltüntetése tanmeneteikben, óravázlataikban egyaránt. Sokan nehezen találták meg az anyagban rejlő nevelési lehetőségeket. Joggal kérdezhetjük tehát: